

วัฒนธรรมไทยอย่ารอให้ใครจัดการ

ปรีชา ช้างขวัญยืน*

ลัทธิเต๋า กับ ลัทธิขงจื้อ นั้นมองโลกต่างกันอยู่อย่างหนึ่ง
ลัทธิเต๋านั้นเห็นว่าปล่อยทุกสิ่งให้เป็นไปตามธรรมชาติของสิ่งนั้นๆ นับเป็นดีที่สุด
ลัทธินี้เป็นลัทธิไม่จัดการ หรือการจัดการที่ดีที่สุดคือการไม่จัดการ
นักนิเวศวิทยาก็มีความคิดทำนองนี้ คือ ธรรมชาติจัดการตัวของมันเอง
เรื่องห่วงโซ่อาหารหรือการพึ่งพากันของสิ่งต่างๆ ทำให้ธรรมชาติดำรงอยู่อย่างสมดุล
ลัทธินี้เท่ากับปล่อยไปตามยถากรรม และไม่ว่าสภาพจะเปลี่ยนไปอย่างไรก็นับว่าดี
ทั้งสิ้น

ถ้าเป็นคน หน้าตาที่ไม่ต้องล้าง หนวดเคราไม่ต้องโกน เพราะว่าสุนัขและแมว
ไม่เคยล้างหน้าและโกนหนวดก็สืบทอดพันธุ์ของมันได้
ส่วนขงจื้อนั้นไม่ได้เน้นเรื่องธรรมชาติแต่เน้นเรื่องสังคมมนุษย์และเห็นว่าสังคมเป็น
เรื่องที่จะต้องจัดการ ถ้าจัดการไม่ดีคนก็ไม่มีความสุข
ถ้าให้ขงจื้อพูดเรื่องธรรมชาติ เขาคงเห็นด้วยกับการจัดการมากกว่าปล่อยให้ธรรมชาติ
จัดการตัวเอง คือไม่จัดการ
ตัวอย่างในประเทศจีนเองก็เห็นได้ชัดว่า ถ้าไม่สร้างเขื่อน แม่น้ำเหลืองก็จะทำลายล้าง
ผู้คน
ถ้าไม่สร้างกำแพงเมืองจีนพวกฉวนหนู่ก็รุกรานแผ่นดินอันไต้ง่าย อาจจะเสียบ้าน
เสียเมือง

การไม่จัดการนั้นไม่ใช่การจัดการ แต่เป็นการปล่อยปละละเลย
การจัดการอาจมิได้เกิดแต่ผลดี หากแต่เกิดผลเสียด้วยก็ได้ แต่นั่นก็เป็นบทเรียนที่จะ
ให้เราจัดการรอบคอบและดียิ่งขึ้น

* ศาสตราจารย์กิตติคุณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๓๐๖ ปรีชา ช้างขวัญยืน

เราจัดการหน้าตาให้สวยงามด้วยเครื่องสำอาง แต่ก็อาจทำให้ผิวเสียหากแพ้เครื่องสำอาง แต่ความรู้นี้ก็ทำให้เรารู้ว่าสารอะไรใช้ไม่ได้ และหาทางทำเครื่องสำอางที่ไม่ทำให้ผิวเสีย ไม่มีการจัดการตัวเรา ร่างกายที่สะอาด หน้าตาที่สวยงามกว่าเดิมจะเกิดได้อย่างไร ไม่มีการจัดการการอยู่ร่วมกัน จะดำรงอยู่เป็นครอบครัว เป็นสังคมเบื้องต้น จนแปรเป็นสังคมที่ซับซ้อนได้อย่างไร

ไม่มีการจัดการธรรมชาติ เราจะสังเคราะห์สารใหม่ๆ ที่มีคุณภาพตามที่ต้องการแต่ไม่มีในธรรมชาติมาก่อนมาใช้ได้อย่างไร

ไม่มีการจัดการด้านการเกษตร การแพทย์ ป่านนี้มนุษย์คงอดอยากและสุขภาพไม่ดี

ไม่มีการจัดการความขัดแย้ง โลกก็คงวุ่นวายจนมนุษย์หาความสุขไม่ได้

ประเทศที่มีทรัพยากรมาก ถ้าไม่รู้จักจัดการก็ต้องขายทรัพยากรเป็นวัตถุดิบให้คนที่รู้จักจัดการในราคาถูก

ประเทศที่มีทรัพยากรไม่มากหรือแทบไม่มีทรัพยากร หากรู้จักจัดการก็สามารถหาอะไรจากประเทศที่มีทรัพยากรได้

รงนกสยามนั้นมีชื่อเสียงมาแต่โบราณ แต่จนปัจจุบันจะทำรงนกให้ชาวสะอาดเองก็ยังทำไม่ได้ต้องพึ่งต่างชาติ

เราขายวัตถุดิบโดยไม่รู้จักเพิ่มมูลค่ามาแล้ว

ไม่รู้กี่ชั่วคน เรากำลังสืบทอดวัฒนธรรม แต่ก็สืบทอดความอับเฉาพร้อมกันไปด้วย

รู้จักจัดการก็ทำให้เกิดวัฒนธรรม รู้จักจัดการวัฒนธรรมก็ทำให้อยู่สุขสบาย

ผู้ใดรู้จักจัดการวัฒนธรรม ผู้นั้นมีความเฉลียวฉลาด ผู้ใดไม่รู้จักจัดการวัฒนธรรม

ถ้าเขาไม่โง่ที่สุดก็เกียจคร้านที่สุด

เหมือนหนึ่งคนมีข้าวพร้อมที่จะให้กิน แต่ไม่รู้จักตักใส่ปาก

วัฒนธรรมของเรา ถ้าเราไม่จัดการเพื่อประโยชน์ของเรา

คนอื่นก็จะมาจัดการวัฒนธรรมของเรา เพื่อประโยชน์ของเขา

เหมือนเรามีทรัพยากร แต่ไม่คิดสร้างความรู้มาจัดการ ไม่คิดหาเงินลงทุนจัดการ

คนอื่นก็นำเทคโนโลยีมาจัดการ มาใช้ทรัพยากรของเราเพื่อประโยชน์ของเขา

ซึ่งเราพากันภูมิใจแล้วเรียกว่ามีรายได้จากการลงทุน ซึ่งทั้งทุนและรายได้ล้วนไม่ใช่ของเรา

เราโรงและเกียจคร้านพอที่จะพึงพอใจกับการได้เศษเงินโดยไม่ต้องพยายาม และเราไม่ฉลาดพอที่จะรู้สึกตัวว่าเราโง่

เราเกียจคร้านที่จะจัดการให้สามารถลงทุนเองได้ยังไม่พอ แต่เรายังขยันพอที่จะจัดการให้คนอื่นได้กำไรมากขึ้นเพื่อให้เขาอยากมาลงทุน

เรื่องวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีที่เราจัดการอยู่นี้คือไม่ได้จัดการอะไรเป็นขึ้นเป็นอัน

พอเราไล่ญี่ปุ่นไม่ทัน เราก็บอกว่าจะแข่งกับเกาหลี บัดนี้เกาหลีก็ทิ้งห่างเราไปเหมือนที่ญี่ปุ่นเคยทิ้งห่างเราไป เพราะเราจัดการสู้เขาไม่ได้ในเรื่องการทำให้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเจริญ

วัฒนธรรมก็กำลังจะเป็นเช่นนั้น สิ่งคปไรไม่มีอะไรในมือแต่คิดจัดการอย่างจริงจัง

เรามีวัฒนธรรมอยู่ท่วมตัว ถ้าไม่จัดการ สิ่งคปไรคงช่วยจัดการให้เราได้

และคงจะจัดการเราเสียในไม่ช้า เหมือนเขามาจัดการการเงินในบ้านเรา คือจัดการให้เราเสียบ้านเสียเมืองทางเศรษฐกิจมาแล้ว

หากเรายังทำเป็นทองไม่รู้ร้อนทางวัฒนธรรม

เราก็จะเสียบ้านเสียเมืองทางวัฒนธรรมด้วยเช่นกัน

ถ้าเสียบ้านเสียเมืองทางวัฒนธรรมแล้วก็ไม่มียะไรเหลืออีก ความเป็นไทยก็จะไปไม่กลับ กลับไม่คืน พื้นไม่มี เราจะต้องขึ้นชมคนอื่น เพราะเราไม่รู้จักตัวเอง และไม่ขึ้นชมตัวเอง

ถ้าต้องการหนีพ้นสภาพเช่นนั้นก็ต้องช่วยกันจัดการวัฒนธรรมเสียแต่วันนี้

แต่ต้องไม่ลืมว่าการจัดการนั้นเราจะต้องมีความรู้ในสิ่งที่จัดการและมีจุดมุ่งหมายที่จะไป มิฉะนั้นก็ไม่รู้จะจัดการไปทางไหนและใช้อะไรจัดการ

การไม่จัดการเป็นวิธีการจัดการให้วัฒนธรรมไทยสูญสลาย แล้วก็จะหมดความเป็นไทย หากจะรักษาความเป็นไทยไว้ วัฒนธรรมไทยอย่ารอให้ใครจัดการ

มานางรำ

นวนิยายเรื่องแรกของชาตบุษย์ นฤดม นักเขียนดาวรุ่งที่

มีผลงานตีพิมพ์มาแล้ว ๓๖ เรื่อง

๒๕๖๕ ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑๖๖ กรุงเทพฯ ๒๕๖๕

สายวรุณ น้อยนิมิตร*

ได้มีผู้ทรงเล็งเห็นว่ามีความสำคัญและเหมาะสมที่จะมี
ผลงานของนักเขียนที่เพิ่งเริ่มต้นเขียนหนังสือมา
จัดพิมพ์เป็นครั้งแรก

๒๕๖๕ ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑๖๖ กรุงเทพฯ ๒๕๖๕

๒๕๖๕ ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑๖๖ กรุงเทพฯ ๒๕๖๕

๒๕๖๕ ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑๖๖ กรุงเทพฯ ๒๕๖๕

๒๕๖๕ ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑๖๖ กรุงเทพฯ ๒๕๖๕

๒๕๖๕ ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑๖๖ กรุงเทพฯ ๒๕๖๕

๒๕๖๕ ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑๖๖ กรุงเทพฯ ๒๕๖๕

๒๕๖๕ ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑๖๖ กรุงเทพฯ ๒๕๖๕

๒๕๖๕ ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑๖๖ กรุงเทพฯ ๒๕๖๕

๒๕๖๕ ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑๖๖ กรุงเทพฯ ๒๕๖๕

มานางรำเป็นนวนิยายเรื่องแรกของชาตบุษย์ นฤดม นักเขียนดาวรุ่งที่
เขียนลงพิมพ์เป็นตอนๆ ในนิตยสารขวัญเรือน มีนักอ่านจำนวนมากที่ติดตามถาถึง
การรวมเล่มของนวนิยายเรื่องนี้ และเป็นหนังสือแนะนำให้นักอ่าน “ชาวเรา” ได้รู้จัก
จนเป็นที่กล่าวขานอย่างแพร่หลายแม้ในหมู่นักอ่านวรรณกรรมไทยร่วมสมัยที่อยู่ใน
ต่างประเทศ

นวนิยายเรื่องนี้กล่าวถึง หวาน เด็กขายนัยน์ตาสวยที่เกิดในครอบครัวข้าราชการ
กระทรวงการต่างประเทศ มารดาเป็นแม่บ้าน ครอบครัวมีชีวิตอย่างเรียบง่าย เมื่อ
พ.ศ. ๒๕๖๘ เขามีอายุได้สี่ขวบ บิดาได้รับทุนไปศึกษาต่อยังต่างประเทศ เขาจึงเติบโต
มากับมารดาและเพื่อนเด็กหญิงเพียงคนเดียวคือ “เลศล้ำ”

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิภาษาชาวไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ในวัยเด็กเป็นช่วงที่หวานมีความสุขที่ได้ดูละครและลิเกกับแม่ ความประทับใจละครจึงทำให้หวานอยากเล่นละครเป็นสาวเครือฟ้า แต่เลิกล้มก็พยายามบอกหวานว่าเขาจะเล่นเป็นสาวเครือฟ้าไม่ได้เพราะเขาเป็นผู้ชาย ทว่าคำท้วงติงของเลิกล้มมิได้ทำให้เขาเปลี่ยนความตั้งใจ ความประทับใจบทบาทของสาวเครือฟ้าได้ฝังรากลึกลงในหัวใจของเด็กชาย จนกระทั่งเข้าศึกษาในชั้นมัธยมและมีโอกาสเขียนบทละครกำหนดให้ตนเองแสดงเป็นนางเอกคู่กับเด็กชายที่เขาหลงใหลในงานเทศกาลของโรงเรียน จากเหตุการณ์นี้ทำให้เด็กชายผู้เป็นเพื่อนเกิดความอับอายและหาทางห่างจากเขาในที่สุด

เมื่อบิดากลับจากต่างประเทศเพียงสองปี บิดาของหวานก็ตกเป็นผู้ต้องหาการเมืองในช่วงเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ บิดาต้องลี้ภัยไปอยู่ต่างประเทศ หวานถูกทิ้งให้อยู่กับมารดาอีกครั้ง ครั้นนี้สร้างปัญหาและปมในใจให้แก่หวานอย่างหนัก เขาต้องเผชิญกับความรู้สึกกังเกียจของเพื่อนๆ ที่เป็นลูกของกบฏ หวานต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยวจนกระทั่งมีโอกาสไปทำงานหาเงินพิเศษที่วิกลิเกชวนขึ้น ที่นี้หวานได้ฝากตัวเป็นลูกศิษย์ของครูขึ้น ครูหัดลิเกที่มุ่งมั่นจะปั้นให้หวานเป็นนางเอกลิเกที่มีชื่อเสียง และเขามิชื่อใหม่ว่า “กว่างงาม” และมีเพื่อนใหม่ชื่อจ้อย กับ รอนแรม เด็กหนุ่มต่างจังหวัดที่ได้ฝากตัวเป็นศิษย์กับครูขึ้นเช่นเดียวกัน

หวานและรอนแรมสนิทกันอย่างรวดเร็วด้วยวัยไล่เลี่ยกัน และเป็นกำพร้าเหมือนกัน ทั้งสองได้รับการถ่ายทอด “ศาสตร์แห่งศิลป์” จากครูขึ้นอย่างสุดฝีมือ ในที่สุดวิกชวนขึ้นก็ได้คู่ “พระนางยี่เก” ที่ลงตัวและสมบูรณ์แบบที่สุด ด้วยความผูกพันท่ามกลางเรื่องราวของสาวเครือฟ้า ตัวละครที่ประทับใจตั้งแต่วัยเด็ก ในชีวิตจริงของหวานจึงเต็มไปด้วยความหวังและเปี่ยมสุขเมื่อเขาได้ทำงานใกล้ชิดกับรอนแรม

ต่อมาวิกชวนขึ้นก็ต้อนรับผู้คนที่หลั่งไหลมาดูลิเกอย่างล้นหลาม หนึ่งในนั้นคือเจ็กท้อ แมยกที่สนใจรอนแรมจนออกนอกหน้า ด้วยความหึงหวงของหวาน เขาไปบอกสามีของเจ็กท้อเรื่องที่เธอมาหลงรักรอนแรม จนเกิดเป็นเรื่องใหญ่ เจ็กท้อถูกสามีกับภริยารังแกและทำร้ายร่างกายจนเสียชีวิต ส่วนรอนแรมก็ถูกนักเลงดักทำร้ายจนเสียชีวิต หวานเสียใจมากกับเรื่องที่เกิดขึ้นเพราะตนเป็นต้นเหตุ

ขณะที่หวานเริ่มมีชื่อเสียงนั้น ได้รู้จักกับร้อยคม ผู้ช่วยบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ไทยฮั้วเชียงป้อ ร้อยคมได้ช่วยเหลือที่พักให้แก่หวาน หวานย้ายมาอยู่บ้านของร้อยคมไม่นานก็ทราบข่าวร้าย โจรปล้นบ้านและทำร้ายแม่ของหวานจนเสียชีวิต หวานเสียใจมาก

เขาไม่มีที่พึ่งที่ไหนอีกนอกจากเลศล้ำเพื่อนหญิง และร้อยคม หวานจึงทุ่มเทความรักให้แก่ ร้อยคมอย่างหมดใจ แต่ความสัมพันธ์ของทั้งสองก็เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วเมื่อ หวานทราบว่าร้อยคมกำลังจะแต่งงาน และต้องหลบหนีทางการเมืองไปอยู่ภูเก็ทหลังจากที่ สืบทราบว่าร้อยคมเป็นสายให้ญี่ปุ่น แจกใบปลิวโจมตีทำลายรัฐบาล ด้วยความลุ่มหลง ชาติสดี ทำให้หวานไปอาละวาดในงานแต่งงานของร้อยคม เขาถูกทำร้ายและไล่ออกมา จากงาน หวานเสียใจมากที่ต้องสูญเสียร้อยคมไป

ในคืนวันฝนตกหนัก หวานดื่มเหล้าจนเมามาย ยิ่งชีพชายหนุ่มที่มีการศึกษา แต่ยากจน เขาถึงบรกดสามล้อไปพบหวานเมาไม่ได้สติจึงพากลับไปบ้าน หวานถูกชะตา กับยิ่งชีพ และในที่สุดความเจ็บช้ำจากร้อยคมก็เลือนหายไปกับความผูกพันครั้งใหม่ หวานคิดจะกลับไปที่วิกชนวนขึ้นอีกครั้ง แต่เมื่อเขาได้พบกับครูขึ้นจึงทราบว่าครูปิดวิกไป แล้ว บรรดาเพื่อน ๆ ที่เคยทำงานร่วมกันต่างแยกย้ายกันไปอยู่ต่างจังหวัดหมด ครูขึ้นมี ชีวิตอยู่ตามอัตภาพไปวัน ๆ หวานจึงจากมาอย่างเศร้าสร้อยในชะตากรรมของวิก ชนวนขึ้น

ต่อมาหวานได้ข่าวว่าพ่อกลับจากลี้ภัยแล้ว หวานดีใจที่จะได้พบพ่อ แต่เมื่อ พบกันพ่อไม่อาจยอมรับสภาพของหวานที่เป็นหญิงได้ จึงจากไปและไม่หวนกลับมาอีก หวานเสียใจมากที่ถูกพ่อตบหน้า เขารับกลับมาหา ยิ่งชีพด้วยหวังจะได้รับคำปลอบใจ แต่ กลับต้องพบกับความเสียใจอีกทบทวีเมื่อเขาทราบว่า คนที่ยิ่งชีพมีใจให้มาโดยตลอดก็คือ เลศล้ำ เพื่อนรักตั้งแต่เด็กของหวานนั่นเอง เมื่อไม่มีที่พึ่งทางใจสำหรับหวานอีกต่อไป หวานจึงจบชีวิตตนเอง

นวนิยายเรื่องนี้ โดดเด่นที่ดำเนินเรื่องอย่างล้น กระชับ แต่ละเหตุการณ์ดำเนิน ไปอย่างต่อเนื่องในช่วงเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ ถึงช่วงเหตุการณ์สงคราม โลกครั้งที่ ๒ ในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ผู้เขียนเชื่อมโยงเรื่องราวของตัวละคร เข้ากับเหตุการณ์บ้านเมืองในเวลานั้น โดยเฉพาะหวาน ตัวละครเอก ซึ่งได้รับผลกระทบ จากเหตุการณ์เหล่านั้นโดยตรง แต่ผู้เขียนก็ไม่ตั้งใจจะให้นวนิยายเรื่องนี้เป็นนวนิยาย อิงประวัติศาสตร์ แต่มุ่งให้เป็นนวนิยายแนวโรแมนติก เน้นความรักความผูกพันระหว่าง หวาน กับตัวละครชายหญิง และเน้นอารมณ์ความรู้สึกที่ละเมียดละไมของหวาน ผ่าน ถ้อยคำภาษาสละสลวย เช่นตอนที่หวานเริ่มมีอารมณ์รักในหัวใจ ผู้เขียนพรรณนา ความสุขของหวานว่า

ตะวันสีทองยามเช้า สาดแสงแรงกล้ากว่าเดิม
คลื่นทะเลสาดซัดกระทบฝั่งระลอกแล้วระลอกเล่า
นกทะเลบินขึ้นสู่น่านฟ้า เพื่อบอกหากินเป็นคู่เป็นฝูงอย่างที่เคย
เป็นมา ความเป็นไปของธรรมชาติกำลังกลมกลืนกับแรงรักแรงใคร่ของคน
สองคนให้เป็นหนึ่งเดียว

ความสุขเข็ดฉันท์กำลังดื่มด่ำล้นทรวง (๑๘๐)

การผูกโยงความงดงามที่เป็นไปตามธรรมชาติเข้ามาเชื่อมกับอารมณ์รักอัน
ลึกซึ้งของหวานทำให้ผู้อ่านเข้าถึงและเกิดอารมณ์คล้อยตามไปกับตัวละครอย่างง่ายดาย

การพรรณนาที่ไม่มากไม่น้อยเกินไปด้วยถ้อยคำที่สละสลวยที่เห็นเป็นเสน่ห์ให้
ผู้อ่านติดตามและบอกต่อกันไปแบบปากต่อปาก อีกทั้งเรื่องราวชะตาชีวิตของหวานที่
เกิดมาผิดยุคผิดสมัย ได้สร้างความประทับใจแบบโคกสลด ผู้อ่านหลายคนคงคิดว่า
คนอย่างหวานไม่น่าจะต้องพบกับชะตากรรมดังในตอนจบ อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนได้ฝาก
แง่ความคิดเป็นเหมือนการเรียกร้องความเห็นใจจากสังคมว่า บุคคลที่เดินบนเส้นทาง
สายที่สามนั้นไม่ว่าจะเกิดในยุคใดสมัยใด ก็ยังคงลงท้ายด้วยความเจ็บปวดเสมอ ทั้งๆ
ที่เขาเหล่านั้นเป็นคนดี มีความรู้สึกนึกคิดไม่แตกต่างกับปุถุชนทั่วไป หากชะตากรรม
ของเขาเหล่านั้นน้อยคนนักที่จะได้พบกับความเข้าใจอย่างลึกซึ้งและยากที่จะพบกับรักแท้
ในชีวิต

นวนิยายขนาดสั้นเรื่องนี้ นอกจากจะให้ความเพลิดเพลินในช่วงระยะเวลาสั้นๆ
แล้ว ยังเป็นการบันทึกเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ช่วงหนึ่งของเมืองไทยที่ไม่ห่างไกลจาก
ปัจจุบันมากนัก ผู้อ่านที่สนใจเหตุการณ์บ้านเมือง อาจหาความรู้เพิ่มเติมได้ไม่ยาก เพื่อ
ที่จะได้เข้าใจความเป็นไปของคนในสังคมเวลานั้น แล้วจะเห็นว่าแตกต่างกับปัจจุบันมาก
ที่คนในสังคมสมัยนี้ได้เปิดพื้นที่ยอมรับ “หวาน” และเส้นทางของ “ชาวเรา” มากขึ้น
กว่าแต่ก่อน แต่เรื่องของความรักเท่านั้นเล่า คงต้องแล้วแต่ชะตากรรมของแต่ละคน
ที่อาจไม่มีผู้ใดเข้าถึงความซับซ้อนซ่อนเงื่อนได้ ไม่ว่าเวลาจะผ่านไป หรือสังคมจะพัฒนา
ไปมากน้อยเพียงใดก็ตาม